

Рецензії

МИСТЕЦЬКА ОДИССЕЯ ЕЗРИ ПАУНДА В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

[Гон О. Парадигматика ліричного й епічного в “Кантос” Езри Паунда: монографія – Дніпро: Акцент ПП, 2017. – 428 с.]

Рецензована монографія – результат плідних, тривалих і творчих студій доробку одного із провідних представників англomовного класичного модернізму – видатного американського поета, літературного критика й аналітика культурних процесів Езри Паунда. Актуальність теми дослідження та новизна її розробки незаперечна: творчість Е. Паунда не була предметно й ґрунтовно вивчена українськими американістами чи теоретиками літератури. Це можна пояснити резонансом ідеологічних стереотипів і упередженості стосовно “складної та суперечливої” мистецької філософії й практики митця, піднятися над якими могли лише окремі сміливці, як-от видатна дослідниця літератури США Тамара Денисова.

Загалом же науково-критична паундіана формувалася переважно за межами вітчизняного дослідницького простору: згадаємо тут найперше глибокі праці Ігоря Костецького, проникливі констеляції різних аспектів творчості поета російських американістів Олексія Зверева, Миколи Анастасьєва, Тетяни Венедиктової. О. Гон вступає у творчий діалог зі своїми попередниками, ретельно вивчає й представляє в роботі “одиссею” Е. Паунда серед мистецьких топосів (імажизм, вортицизм, модернізм) та філософських і соціокультурних тенденцій, якими живилася творча думка автора “Кантос”; відтворює реальний часово-просторовий, історико-політичний контекст життя Європи та Америки, у котрому формувався й розвивався поетичний дар Е. Паунда.

Наукова розробка цього проекту, як і правдива одиссея, виявилася довгою, що зумовлено низкою об’єктивних чинників, пов’язаних із відбором і систематизацією матеріалу. Автор монографії глибоко

й творчо осмислив і концептуалізував художній доробок Паунда, дотичний до об’єкта та предмета його дослідження, а також науково-теоретичний контекст рецепції поеми “Кантос”.

Філософсько-естетична та філологічна ерудиція – прикметна риса рецензованої монографії. Привертає увагу високий рівень професійних знань історика й теоретика американської, загалом світової літератури та культури; досконале опанування мовностильовими ресурсами англійської поетичної мови, властиве О. Гону як досвідченому мовознавцеві й перекладачу.

Об’єкт рецензованої наукової розвідки – поема Е. Паунда “Кантос”. Ідеться про один із наймасштабніших творів американського модернізму і водночас унікальне свідчення глибинного потенціалу пере(со)творення художнього дискурсу західного модернізму ХХ ст. За складністю епістемології й невичерпним для різнопланового прочитання ресурсом поезики “Кантос” співмірний із такими

шедеврами світового модернізму, як “Улісс” і “Фіннеганів помин” Дж. Джойса, візонерська поезія та драма В. Б. Єйтса, філософсько-естетичний і творчий спадок Т. С. Еліота. Власне, ці три творчі постаті та їхній доробок складають головний ареал синхронного контексту інтерпретації “Кантос” у монографії, і покликання на зв’язок із ними, алюзії, асоціації, моменти типологічної близькості чи розбіжності контрапунктом подані у всій роботі О. Гона. Доповнює занурення в матеріал пошук та ґрунтовне дослідження впливових чинників появи цього *opus magnum*, зумовлених активною участю Паунда в авангардних англійських течіях і чутливим сприйняттям французької поетичної традиції. Належну увагу в монографії приділено урокам і впливам східної культури та філософії. Попри те, що в подібному ключі розвивалося чимало представників літературного авангарду і класичного модернізму, такої оригінальної інтеграції дискурсу Сходу та Заходу, як це вдалося Паунду, мало хто з його сучасників зумів досягти.

Предмет дослідження рецензованої монографії обрано відповідно до масштабів проблематики докторської дисертації: це визначення парадигматики ліричного та епічного в модерністському епосі Паунда, а отже, проблематизація родо-видової природи аналізованого твору як єдності ліричного й епічного, а також характеристика функціональних проявів такої єдності. Оцінюючи задум і структуру роботи, можемо активно підтримати цю дослідницьку перспективу. Літературознавці визнають загальні риси суб’єктивізації та ліризму у формозмісті творів класиків модернізму, популяризують знання про них у повсякденній викладацькій практиці, утім природа й функції епічного складника, найперше відображені в текстах Паунда та Джойса, своєрідним чином – у Єйтса, заслуговують саме такого ґрунтового пошуку й інтерпретації, які зустрічаємо в рецензованому тексті. На наше переконання, постмодерністську перспективу вивчення мистецького доробку модерністів не варто обмежувати (пере)прочитанням текстів “забутих”, а точніше свідомо маргіналізованих

(подібно до Паунда) авторів. Оновлення методологічного інструментарію, зокрема акцент на взаємодії ліричного та епічного в “Кантос”, – один із важливих аспектів новаторства в дослідженні О. Гона.

Зазначимо, що методологічний інструментарій у роботі насправді широкий: крім уроків формальної школи російських теоретиків та постулатів неісторика Гейдена Вайта, долучені інші методики інтердискурсивного аналізу, апарат компаративних зіставлень тощо. У контексті останніх зауважимо порівняння Паунда з українськими неокласиками, апеляцію автора монографії до глибоких Франкових узагальнень модерного стану суспільства й культури тощо.

Рецензенти монографії О. Гона, як і кожний професійний читач, обиратимуть у цій праці пріоритетні для себе аспекти. Для нас до кращих аналітичних підрозділів, присвячених генезі паундового філософсько-поетичного мислення, належить той, де подано характеристику зв’язків і відмінностей між творчістю Паунда та доробком Волта Вітмена (підрозділ II.5). Як і більшість інших зразків “американського” контенту в дисертації, у цій частині магічні “соки” й енергетика вітменового спадку подана діалектично, із врахуванням особливих настанов Е. Паунда на власну творчу ідентифікацію. Паунда з Вітменом зближує прагнення реалізуватися водночас в американській і світовій поезії. В аналітиці цього питання О. Гон наголошує на першому складникові епістемологічного задуму монографії – американській рисі ідентичності Паунда-митця. Водночас саме тут бере початок по-своєму трагічна тема монографії, адже поет уже в ретроспективних зіставленнях болісно свідомий усіх больових точок прогресу своєї нації та послідовно демаскує ціну (*production costs*) американського поступу як на власних теренах, так і за його межами.

Особливий інтерес викликає також Розділ III – “Версифікація історії в поезії англо-американського модернізму”, де міститься чимало аргументів, що висвітлюють епічний складник “Кантос”. Вихідним моментом обрана теза теоретика деконструктивізму

Дж. Куллера, який слушно застерігав від того, щоб зводити інтертекстуальність лише до з'ясування джерел літературного твору та спрямовував дослідників до аналізу дискурсивних практик, котрі "уможливлюють шляхи означування в наступних текстах". Тож авторське зіставлення з античним епосом, Дантовою поемою, давньокитайською епічною традицією, підготовлене цим методологічним фреймом, послідовно та багатогранно подає й вічно-теперішній час, і епічний топос як історично-дистанційований досвід в образі ліричного героя поеми. Специфіка Паундової палімпсестової основи творення наративу, визначена обширом культурної історії та онтологічними аспектами буття, розкрита переконливо і вдало, чому сприяє також запропоноване автором монографії порівняння цього стилю з паліндромним стилем Т. С. Еліота. І в епічній, і в ліричній перспективі плідно працює практика зіставлення поетичних фрагментів "Кантос" із античним чи ренесансним дискурсом, зразками романтичної чи пізньоромантичної поезії (Р. Браунінг, А. Ч. Свінберн та ін.).

Відлуння конфуціанських тональностей у "Кантос", спостережене автором, становить неабиякий інтерес, хоч "американський аспект" дослідження та його поєднання з аналітикою зразків середньовічного (лейтмотив Бертрана де Борна), передренесансного (Війон) чи ренесансного письма справляє на рецензента більше враження. Що далі, то виразнішою в

Розділах 3 та 4 стає, сказати б, "доказова база" поєднання національного й універсального в поетичному мисленні Паунда. У Розділі 4 цьому особливо сприяють порівняння Паундових поезії та прози з автобіографічним дискурсом Г. Джеймса.

Змістовно й переконливо, з правильною інтонацією заангажованого Паундом свідка, подає автор монографії його особисту драму: у підрозділі 5.5. ("Текст і контекст "Пізанських пісень") ідеться про зняття упереджень стосовно колабораціонізму Паунда та нову аналітичну оптику, придатну для дослідження ранньої творчості митця. Трохи вадить структурі роботи певна розлогість Вступу: перша позиція з канонічних рубрик дисертаційного Вступу – метод дослідження – зринає після тридцяти сторінок основного тексту (с. 34), далі послідовність викладу відновлюється (с. 40). Масштабній роботі такого типу й рівня не завадив би також індекс імен авторів і творів.

Можемо підсумувати, що в рецензованій монографії вповні виконані дослідницька мета й завдання. Теоретичний і аналітичний матеріал викладені системно, аргументація завершена на рівні розділів, висновків до них та висновків до всієї роботи. Текст монографії О. Гона є теоретично вагомим внеском у вивчення історії американського поетичного модернізму, відкриває нові творчі горизонти для вітчизняної американістики й теорії літератури.

Наталія Жлуктенко
м. Київ

Отримано 6 грудня 2017 р.